

5. РОЗВИТОК ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОВАРНИХ БІРЖ СВІТУ

Т.О. Гончарук

Національний університет харчових технологій

Традиційно слово "біржа" вживається для позначення 3-х понять: збори, де в одному місці продають і купують; місце, де проводяться такі збори; сукупність угод, що укладаються при цьому. Якщо поєднати все назване, вийде, що біржа – це певним чином організований ринок. Особливість його в тому, що він завжди оптовий, а предметом торгівлі є замінімі цінності із заздалегідь певними характеристиками, які відсутні в місці продажу: сировина і готова продукція, цінні папери, послуги, робоча сила і т.д. Для біржового ринку характерне також те, що ділові угоди тут завжди укладаються публічно, у заздалегідь встановлений час і в певному місці, що дає змогу всім бажаючим взяти участь у таких торгах[1, с. 1]

Перші класичні біржі виникли в Італії (Венеція, Генуя, Флоренція), де на основі міжнародної мануфактури зростала зовнішня торгівля, а також у великих торгових містах інших країн. Першою міжнародною біржею, що відповідала рівню розвитку продуктивних сил, вважається біржа в Антверпені, де здійснювалися операції з цінними паперами (купівлею-продажем боргових зобов'язань урядів Голландії, Англії, Португалії, Іспанії, Франції). Із захопленням і пограбуванням Іспанією Антверпена та припиненням платежів за позичками іспанськими і французькими королями, Антверпенська біржа до кінця XVI ст. прийшла в занепад. За зразком Антверпенської

біржі були створені Ліонська(1545), Лондонська Королівська(1566) й інші, які були в основному товарними і валютними. У 1602р. була організована Амстердамська біржа, що відіграла в XVII ст. головну роль у міжнародній торгівлі, на ній вперше предметом біржових угод стали щойно випущені акції перших акціонерних компаній.

Залежно від активів якими торгує біржа, їх поділяють на:

- товарні
- фондові
- валютні
- ф'ючерсні
- універсальні

Товарна біржа – це ринок масових, якісно рівноцінних товарів, на котрі укладаються угоди без їх наявності. Біржова торгівля дає можливість сконцентрувати попит і пропозицію на товари у певних географічних пунктах без обов'язкового завозу туди товарів. На товарних біржах продаються тільки так звані біржові товари, що у масі своїй однорідні. Партії товарів при цьому можуть бути легко замінені: бавовна, каучук, цукор, зернові, шовк, шерсть, кольорові метали, нафта, соєві, боби, олія, кава, жива худоба, апельсиновий сік тощо.

Технічних товарів на біржі немає, оскільки це якісно різномірні товари, моделі яких швидко змінюються.

Біржові товари продаються і купуються без огляду, за зразком або на основі якісних характеристик, відомих покупцю або продавцю, тобто продається певна кількість товару. Тому в результаті угоди із рук у руки переходить не товар, а документ, що підтверджує власність на товар, тобто контракт.

На сьогоднішній день існує декілька типів бірж, найбільш поширені – товарна і фондова. Якщо товарна біржа – це постійно діючий оптовий ринок однорідних товарів, то на фондовій біржі обертаються цінні папери й іноземна валюта.

Найбільші світові біржі: "Чикаго Борд оф Трейд" концентрує 30 % загального обсягу біржової торгівлі США (оборот – близько 500 млрд. дол. за рік), основні товари: золото, срібло, зернові, сік, боби. "Чикаго Меркенталь" зосереджує 20 % біржової торгівлі країни (оборот – понад 250 млрд. дол. за рік), основні товари: жива худоба, картопля, яйця й ін.

"Нью-Йоркські біржі" охоплюють 20% біржової торгівлі США (оборот – більше 260 млрд. дол./рік), основні товари: кава, цукор, шерсть, дорогоцінні метали, картопля, бавовна.

"Лондонська товарна біржа охоплює 75 % усіх біржових угод країни (оборот – близько 100 млрд. дол. за рік), основні товари: цукор, какао, кава, каучук, вовна.

На біржі США, Англії і Японії припадає 90% усіх біржових операцій.

У країнах, що розвиваються, через брак капіталу біржова торгівля не набула значного розвитку (за винятком Сінгапуру). Така ж ситуація (мається на увазі міжнародний характер бірж) і в країнах СНД, у тому числі й в Україні.

Японські біржі починають свою історію з 17 століття, коли вони з'явилися там для торгівлі рисом.

Токійська товарна біржа (англ. Tokyo Commodity Exchange, скор. ТОСОМ) – найбільша японська універсальна товарна біржа, яка торгує ф'ючерсами і опціонами на різні біржові товари. На її частку припадає 88% торгівлі товарними деривативами в Японії.

Точкою відліку історії Токійській товарній біржі слід визнати лютого 1951, коли була створена Токійська текстильна біржа, злиттям якої з Токійської біржею каучуку і Токійською біржею золота в 1984 році була заснована Токійська товарна біржа.

У 2010р. було укладено 31 млн. різних контрактів. Капіталізація біржі на 23 червня 2010 року становить 1,989 млрд. ієн (близько 24 млн. дол. США). Кількість працівників: 74 людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васильєв Г.А. Товарні біржі: Навч. посібник / Г.А. Васильєв. – К. : Жайвір, 2008. – 111 с.

2. Токійська товарна біржа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tocom.or.jp/profile/index.html>